

Krav/kontroll/socialt stöd inte längre tillräckligt för att förstå ohälsan

av Lisbeth Rydén

De flesta vet att säkerhetsutrustningen vid maskiner ska fungera, att säkerhetsutrustning ska användas, att vi ska tänka på arbetsställningar, luft och ventilation, buller, belysning och vibrationer; att alla kemiska substanser ska ha innehållsförteckning, användarinstruktioner och förvaras på avsedd plats mm. Ibland dyrt att åtgärda, emellanåt tidskrävande, men oftast inte speciellt svårt eller okänt.

Värre är det med de psykosociala frågorna. Av flera skäl; bland annat för att det inte är alldeles självklart vad begreppet innebär, men kanske framförallt för att det inte är lika självklart hur man kan gripa sig an det.

Hittills har de psykosociala arbetsmiljöriskerna betraktats som 'de gamla vanliga arbetsmiljöfrågorna, dvs:

- något som medarbetaren blir utsatt för (exponering)
- något som kan mätas (genom exv. enkäter)
- något som kan tas bort (elimineras eller minimeras)

Vi håller inte med om detta resonemang: Psykosocial arbetsmiljö är inget man exponeras för, man är en medskapare av sin arbetsmiljö – passivt eller aktivt, medvetet eller omedvetet. Att mäta ett antal faktorer genom enkäter tar inte hänsyn till människan som en väljande och tolkande person, med unika erfarenheter och reaktioner.

Även om två personer befinner sig i 'samma' situation så säger det inte att de båda mår lika bra eller dåligt av det. All mänsklig samverkan medför psykosociala risker. De psykosociala arbetsmiljöfrågorna kan därför inte elimineras – men de kan hanteras.

Den absolut mest dominerande modellen för att bedöma den psykosociala arbetsmiljön är krav/kontroll/socialt stöd-modellen. Den genomsyrar de flesta av de instrument som finns på marknaden. Modellen är emellertid inte längre tillräcklig för att förstå dagens arbetsmiljöproblem. Även de så kallade "hälsosamma" yrkena och arbetssituationerna bidrar till ohälsa.

Med detta som utgångspunkt har Arbetsmiljöverket utvecklat en metodik för att upptäcka och bedöma psykosociala arbetsmiljörisker som man kallat fokusinspektioner. Metodiken skiljer sig på två viktiga punkter från den som används vid krav/kontroll-modellen dels när det gäller vilken sorts underlag som används för analysen, dels när det gäller analysen i sig själv.